

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: **«ОПТИМІЗАЦІЯ ТЕХНІЧНОЇ І ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ 12 РОКІВ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи FKS2-M22
спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Балакай Антон Євгенович

Керівник: **Костюкевич В. М.,**

доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор

Рецензент: **Стасюк В. А.,**

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	8
1.1. Структура етапу попередньої базової підготовки	8
1.2. Характеристика сили як фізичної якості	17
1.3. Характеристика швидкості як фізичної якості	22
1.4. Техніко-тактична підготовка футболістів	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	32
2.1. Методи дослідження	32
2.2. Організація дослідження.....	36
РОЗДІЛ 3. ЯКІСНА ОЦІНКА ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	38
3.1. Функціональні особливості юних футболістів	38
3.2. Рівень розвитку швидко-силових здібностей юних футболістів	39
3.3. Визначення рівня технічної підготовленості юних футболістів на констатувальному етапі експерименту	44
3.4. Структура і зміст педагогічного експерименту	45
3.5. Обґрунтування ефективності програми підвищення технічної підготовки юних футболістів на етапі попередньої базової підготовки	48
ВИСНОВКИ	53
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	69
Додаток А	69
Додаток Б	72

Додаток В.....	73
Додаток Г	74
Додаток Г.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Футбол в Україні користується великою любов'ю всього населення і тому став справою загальнодержавної турботи. Футбол став повноправним предметом і в навчальній програмі з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Таким чином, футбольна підготовка учнівської молоді і молоді взагалі покликана забезпечувати суспільну програму, передбачену Законом України «Про фізичну культуру і спорт» [17].

Футбол – один із таких видів спорту, який вимагає координованого прояву всіх рухових здібностей в постійно змінних ситуаціях. Відомо, що число рухових локомоцій у футболістів велике. Йдеться про складність структури і їх творчих комбінацій з виключно великою варіативністю. Цим пояснюється необхідність розвитку координаційних здібностей як одного з найважливіших аспектів фізичної підготовки [11, с. 6].

Останнім часом різним питанням підготовленості юних футболістів присвячено багато наукових праць: фізичній підготовленості (Ю. Д. Свистун, 2014; О. Г. Шалар, 2019; С. Собко, 2015 та ін.), змагальній діяльності (О. Колобич та ін., 2016; В. В. Мулик, Я. Б. Крайник, 2019 та ін.), проблемі відбору (А. В. Дулібський, 2020; В. Перевозник, В. Паєвський, 2023 та ін.), структур та зміст багаторічної підготовки (В. В. Ніколаєнко, 2015; В. М. Пилипенко, О. А. Філоненко, 2017 та ін.).

Техніко-тактична підготовленість юних футболістів завжди була у полі зору вчених, тренерів (Г. Лісенчук, О. Попов, О. Хоменко, 2013; В. Костюкевич, 1996, 2014; А. Дубенчук, 2010 та ін.). Разом з тим, у роботах цих авторів не повністю розкриті питання залежності рівня техніко-тактичної підготовленості юних футболістів від рівня спеціальної фізичної підготовленості, а також не наведені модельні характеристики рівнів техніко-тактичної підготовленості юних футболістів різних ігрових амплуа.

У наукових працях (Я. Крайник, В. Мулик, С. Лебедев, 2019) наводяться вікові обсяги виконання різних за характером та умовами техніко-тактичних дій футболістів, а також комплекси техніко-тактичних дій з подальшим аналізом наслідків ефективності їх реалізації (Ю. А. Бріскін, О. Ф. Товстоног, М. С. Розторгуй, 2009).

У той же час існуюча в Україні навчальна програма ДЮСШ з футболу в розділі техніко-тактичної підготовки надає лише перелік вправ, які необхідно застосовувати для оцінки набутого рівня техніко-тактичної підготовленості.

Навчання технічних прийомів, згідно з навчальною програмою для ДЮСШ (2003), починається з першого року навчання у групах початкової підготовки дітей 6-річного віку та відбувається послідовно: усі прийоми вивчаються окремо. Багато провідних тренерів відзначають недостатній рівень технічної підготовленості юних футболістів по закінченню навчання у групах початкової підготовки. Окремі труднощі виникають у футболістів 12 років під час виконання контрольних-перевірних тестів, коли відбувається відбір найбільш обдарованих і перспективних спортсменів у навчально-тренувальні групи, що у футболі відповідає етапу попередньої базової підготовки.

Разом з тим, при вирішенні завдань техніко-тактичної підготовки юних футболістів не враховується спадкоємність засвоєння та вдосконалення окремих елементів, використання яких важливо при переході у команди різного рівня (КФК, другої і першої ліги та Прем'єр-ліги). Окрім цього, футболісти, які мають однаковий рівень по-різному можуть ефективно використовувати окремі прийоми та їх зв'язки, тому досить важливим є виявлення рівня креативності футболістів різного ігрового амплуа.

Тому, особливої актуальності набувають дослідження з проблеми обґрунтування раціонального планування технічної підготовки юних футболістів у річному циклі на етапі попередньої базової підготовки.

Об'єкт дослідження – навчально-тренувальний процес юних футболістів на етапі попередньої базової підготовки.

Предмет дослідження – технічна підготовка юних футболістів 12 років.

Мета дослідження – розробити та експериментально обґрунтувати програму технічної підготовки юних футболістів у річному циклі на етапі попередньої базової підготовки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сучасні підходи до вдосконалення процесу техніко-тактичної підготовки юних футболістів.
2. Визначити показники, які характеризують фізичну та технічну підготовленість юних футболістів.
3. Дослідити рівень технічної підготовленості футболістів 12 років на етапі попередньої базової підготовки.
4. Розробити та впровадити в навчально-тренувальний процес юних футболістів експериментальну програму та визначити ефективність її застосування.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань кваліфікаційної роботи використовували наступні методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, педагогічне дослідження (педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічний експеримент), методи математичної статистики.

Практичне значення одержаних результатів. Результати нашого дослідження можуть бути використані тренерами ДЮСШ, учителями фізичної культури при організації процесу підготовки юних футболістів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський 04-05 квітня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 75 сторінках, вона містить 7 таблиць і 4 рисунки. Дипломна робота складається зі

вступу, трьох розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку з 70 використаних літературних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз спеціальної наукової літератури й узагальнення досвіду практичної діяльності фахівців в галузі футболу щодо раціональної побудови тренувального процесу на етапі спеціальної базової підготовки з підвищенням рівня швидкісно-силової підготовки показує суперечливі підходи до вирішення проблеми.

Метою техніко-тактичної підготовки юних футболістів є навчання раціональному вирішенню тактичних завдань, які виникають у процес гри. Здійснення цієї мети досягається за допомогою реалізації спеціальних вправ техніко-тактичного характеру, які визначають ефективність вирішення даних завдань.

Досягнення запланованих спортивних результатів неможливе без чіткого та об'єктивного розуміння всього багаторічного процесу підготовки молодих футболістів, який реалізується насамперед через функціонування системи ДЮСШ. При цьому важливого значення набуває проблема якісного навчання юних спортсменів прийомам гри в футбол, вирішення якої передбачає досконале знання тренером структури процесу навчання руховим діям, відповідних йому цілей, завдань та шляхів їх реалізації. Успішне вирішення навчально-тренувальних завдань можливе за умови дотримання загальнопедагогічних (дидактичних), специфічних та методичних принципів.

2. Контроль технічної підготовленості юних футболістів доцільно проводити з використанням тестових вправ: жонглювання м'ячем, передача м'яча між стійками, ведення м'яча по прямій на відстань 30 м, ведення м'яча, обведення стійок, удар по воротах, удар по м'ячу на дальність, обвід стійок на відстань 15 м, удар по м'ячу ногою на точність, передача м'яча в заданий коридор.

Виявлено вікові періоди значного зростання темпів приросту в морфофункціональних показниках юних футболістів за період від 12 до 14

років: від 12 до 13 років – в фізичній працездатності (12,0 %), довжина тіла (4,9 %), ЖЄЛ (3,7 %), АТ діастол. (1,4 %); від 13-14 років – в масі тіла (12,3 %), в показниках пульсу (3,8 %), МСК (2,6 %), АТ систол. (2,2 %).

3. Порівняння розробленої нами програми із загальноприйнятою програмою ДЮСШ 2003 року за допомогою контрольного тестування після педагогічного експерименту дає підставу вважати, що програма технічної підготовки футболістів у річному циклі на етапі попередньої базової підготовки є ефективною у зв'язку з тим, що в експериментальній групі визначено достовірний приріст ($p < 0,05$) у всіх тестових вправах для визначення технічної підготовленості юних футболістів.

4. Ступінь фізичної підготовленості юних футболістів в залежності від ігрового амплуа, характеризувалось наступним чином: на першому місці стоять захисники, які відрізняються високим рівнем розвитку швидкісно-силових здібностей, ніж півзахисники і нападники. Останні мають низький результат в бігу на 100 м. У воротарів – найкращий результат в стрибку в гору з місця, що відповідає характеру їх ігрової діяльності.

Оптимальними параметрами навантаження швидкісної спрямованості для юних футболістів при умові достатньо доброго рівня їх тренуваності є: вид застосовано вправи – поєднання з м'ячем, які виконуються під час бігу; тривалість однократного виконання – 8-10 с; інтенсивність – близька до максимальної, при якій зберігається достатньо добрий рівень точності дій; інтервали відпочинку між окремими повтореннями – 2 хв.; кількість повторень в одній серії – 3-4; інтервали відпочинку між серіями вправ – 10 хв.

5. Приріст результатів дозволяє констатувати більшу ефективність запропонованої програми в експериментальній групі:

- у тесті «біг на 15 м з місця, с» приріст показників у експериментальній групі становив 0,77 % ($p < 0,05$), а в контрольній групі – 0;

- у тесті «жонгливання» результати були покращені у середньому на 3,0 рази (5,49 %);

- у тесті «біг на 30 м з веденням м'яча, с» було викликано поліпшенням не тільки техніки виконання ведення, але й адаптивними пристосуваннями нервово-м'язової системи, що дозволило покращити координацію рухів, отже й швидкість переміщення;

- тесті «удар по м'ячу на дальність» за результатами тестування можемо відзначити велику ефективність зазначених вправ у навчаючих програмах, яка впливає на силу ударів, що відбивається в дальності польоту м'яча (приріст 2,37%, $p < 0,05$).

6. Критерієм оптимального співвідношення параметрів навантаження повинна бути здібність спортсменів зберігати високу швидкість і точність дій від повторення до повторення.

Це важливий аспект тренування, оскільки здатність утримувати високу швидкість і точність дій упродовж повторень визначає ефективність тренувань і, в кінцевому підсумку, досягнення спортсменом високих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонік В. І., Антонік І. П., Андріанов В. Є. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 336 с.
2. Базильчук О. В., Ребрина А. А., Столітенко Є. В. та ін. Спортивні ігри : навч. посібник. Хмельницький : ХНУ, 2015. 471 с.
3. Бараненко О. М., Лоза Т. О. Підготовка футболістів юного віку з урахуванням особливостей ігрової позиції в умовах шкільної спортивної секції. Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення : матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Суми, 2021. С. 36-42.
4. Баранов А. А. Фізіологія зростання і розвитку дітей і підлітків : (теоретичні та клінічні питання). Т.1. Київ : ГЕОТАР-МЕДІА, 2006. 432 с.
5. Безмилов М. Періодизація підготовки спортсменів в ігрових видах спорту : фактори впливу та перспективні напрями подальшого розвитку специфічної системи знань. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2022. № 3. С. 3-19.
6. Бріскін Ю. А., Товстоног О. Ф., Розторгуй М. С. Індивідуалізація підготовки спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки. Вісник Запорізького нац. ун-ту. Серія : Фізичне виховання та спорт. 2009. №1. С. 20-25.
7. Вознюк Т. В. Сучасні ігрові види спорту: навчальний посібник. Вінниця : ФОП Корзун Д. Ю., 2017. 248 с.
8. Гнітецька Т., Чеханюк Л. Сенситивні періоди розвитку силових здібностей дітей шкільного віку. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2001. С. 350-352.
9. Джунонь Ю. О. Спеціальна витривалість у річному макроциклі підготовки футболістів. Часопис КТіМФВАтаМФК «Фізична культура: теорія і практика». Полтава, 2022. С. 60-62.

10. Дорошенко Е. Ю. Методика вдосконалення техніко-тактичних дій футболістів з урахуванням показників спеціальної фізичної підготовленості. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2016. Випуск ЗК 2 (71). С. 116-119.
11. Дубенчук А. І. Футбол : навчальний посібник. Харків : Ранок, 2010. 128 с.
12. Дулібський А. В., Фалес Й. Г. Техніко-тактична підготовка юних футболістів. Київ, 2001. 61 с.
13. Дулібський А., Хоркавий Б., Колобич О. Напрямки удосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів. Спортивна наука України. 2016. № 2 (72). С. 15-23.
14. Дулібський А. В. Спортивний відбір у футболі як раціональна система педагогічного пошуку обдарованих людей у галузі спорту. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2020. Вип. 8 (128). С. 54-60.
15. Журавльов С. О. Розвиток швидкісної сили і швидкісно-силової витривалості у футболістів команд ВНЗ. 2018. Електронний ресурс. Режим доступу : https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26151/3/ZhuravliovSO_Rozvytok_shvydkisnoi_syly.docx.
16. Журід С. М., Коваль С. С., Лебедев С. І. Технічна та тактична підготовка футболістів : навч. посіб. ХДАФК, 2020. 207 с.
17. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Електронний ресурс. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.
18. Карпа І. Особливості виконання техніко-тактичних дій кваліфікованими футболістами в зонах ігрового поля. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2013. № 1 (11). С. 61-66.

19. Климок С. Д. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на етапі попередньої базової підготовки. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. 50 с.

20. Колобич О., Хоркавий Б., Дулібський А. Напрямки удосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів. Спортивна наука України. 2016. № 2. С. 15-23.

21. Корецький Є. О., Мірошніченко В. М. Загальна фізична підготовленість, спеціальна фізична і технічна підготовленість футболістів 9-11 років. 2019. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://library.vspu.net/jspui/bitstream.pdf>.

22. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту). Навчальний посібник. Вінниця : Планер, 2014. 616 с.

23. Костюкевич В. М. Підвищення швидкісно-силових якостей футболістів 11-12 років на етапі попередньої базової підготовки. Рекомендовано до видання вченою радою Навчально-наукового медичного інституту Сумського державного університету (протокол № 2 від 17 жовтня 2022 року). 2022. С. 48-56.

24. Костюкевич В. М. Футбол : навч. посіб. для студ. фак. фізич. виховання ун-тів і пед. ін-тів. Київ-Вінниця : ВАТ «Віноблдрукарня», 1996. 260 с.

25. Костюкевич В., Шевчик Л., Сокольвак О. Метрологічний контроль у фізичному вихованні та спорті : навч. посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 256 с.

26. Костюкевич В. М. Спортивна метрологія. Навчальний посібник для студентів факультетів фізичного виховання педагогічних університетів. Вінниця : ДОВ «Вінниця», ВДПУ, 2001. 183 с.

27. Крайник Я., Мулик В., Лебедев С. Показники якості виконання техніко-тактичних дій юних футболістів 13-14 років різних ігрових амплуа. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2019. № 5. С. 66-70.

28. Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посібник. Київ : Олімпійська література, 2011. 224 с.

29. Лісенчук Г., Попов О., Хоменко О. Структура фізичної підготовленості футболістів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2013. № 3. С. 21-23.

30. Марченко В. Розвиток силових якостей футболістів. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти. 2020. № 1. С. 60-62.

31. Мулик В. В., Крайник Я. Б. Кількісні характеристики рухових дій юних футболістів під час змагальної діяльності на етапі попередньо-базової підготовки. Спортивні ігри. 2019. № 4. С. 48-57.

32. Ніколаєнко В. В. Система багаторічної підготовки футболістів до досягнення вищої спортивної майстерності : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт". НУФВСУ. Київ : НУФВСУ, 2015. 42 с.

33. Ніколаєнко В. Системний підхід до розробки проблеми оптимізації багаторічної підготовки футболістів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2013. № 1. С. 16-19.

34. Овчаренко С., Матяш В., Яковенко А. Планування тренувального процесу футболістів у підготовчому періоді. Спортивний вісник Придніпров'я. 2012. № 1. С. 166-169.

35. Перевозник В., Паєвський В. Особливості процесу відбору у сучасному футболі. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти. 2023. № 1. С. 107-110.

36. Петришин О. В., Шаповал Є. Ю. Футбол: від початківця до професіонала: навч. посіб. [для студентів закладів вищої освіти]. Полтава : Сімон, 2019. 117 с.

37. Пилипенко В. М., Філоненко О. А. Спортивно-технічна підготовка юних футболістів на тренуваннях. Науковий часопис Національного

педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017. Випуск 3К. С. 358-362.

38. Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування : підручник. Київ : Перша друкарня, 2021. 672 с.

39. Прозар М. В., Слюсарчук В. В., Зубаль М. В. та ін. Теорія і методика викладання спортивних ігор: навчально-методичний посібник [для факульт. фіз. вих. і сп. вищих навч. закладів III-IV рівнів акредитації]. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2014. 198 с.

40. Ремзі І. В., Литвяк Т. І. Особливості розвитку фізичних якостей у юних футболістів. Наукові конференції Харківської державної академії фізичної культури. 2016. С. 197-200.

41. Романюк В. Особливості вікової динаміки розвитку сили юних футболістів. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2012. № 8. С. 128-133.

42. Романюк В. П., Романюк Є. Л., Ліщук А. М., Тесунова О. Г. Розвиток швидкісних якостей футболістів. Теоретико-методичні основи спортивного тренування. 2011. С. 68-72.

43. Свистун Ю. Д. Фізична підготовленість та оцінка функціонального стану юних футболістів у змагальному періоді. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2014. № 11. С. 54-61.

44. Сергієнко Л. П. Спортивна метрологія: теорія і практичні аспекти : підруч. Київ : КНТ, 2010. 776 с.

45. Собко С. Воропай С., Собко Н., Гавришко С. Динаміка показників загальної фізичної підготовленості юних футболістів на етапі базової підготовки. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2015. № 2. С. 160-164.

46. Спортивні та рухливі ігри і методика їх навчання програма нормативної навчальної дисципліни. Тернопіль : ТШУ, 2017. 30 с.

47. Терзі П. П. Особливості техніко-тактичної підготовки футболістів 13-15 років. Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини : матеріали III Міжнар. інтернет-конференції (Одеса, 4-5 листопада 2019 р.). Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. С. 139-144.

48. Терещенко В. І., Бойченко С. В., Залойло В. В. Засоби спортивної підготовки-основа розвитку спеціальних рухових якостей футболіста. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. Вип. 2 (108). С. 153-156.

49. Футбол : навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл вищої спортивної майстерності. Авраменко В. Г., Бобарико О. Е., Гончаренко В. та ін. Київ : 2003. 105 с.

50. Хоменко В. В. Розвиток основних фізичних якостей футболістів. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 31 березня 2020 р., Переяслав-Хмельницький. 2020. Вип. 57. С. 381-385.

51. Шалар О. Г. Вплив спортивного тренування на фізичну та технічну підготовленість футболістів. Актуальні проблеми громадського здоров'я та рухова активність різних верств населення : зб. статей I Всеукр. наук. конф., 11 квітня 2019 р. Уклад. С. К. Голяка. Херсон : ХДУ, 2019. С. 200-205.

52. Шаленко В. В. Особливості навчання і становлення технічної підготовленості юних футболістів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць за редакцією проф. Єрмакова СС. Харків : ХДАДМ (ХХІІІ). 2006. № 1. С. 119-122.

53. Шаленко В. В., Перцухов А. А. Динаміка рухових здібностей футболістів 12-15 років. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 12. С. 160-162.

54. Шаленко В. В. Відбір й оцінка тестів для проведення контролю за підготовленістю футбольного резерву. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : Зб. наук. праць. Харків : ХХІІІ, 2004. № 1. С. 306-312.
55. Шамардін В. М. Моделювання підготовленості кваліфікованих футболістів : навч. посібник. Дніпропетровськ : Пороги, 2002. 200 с.
56. Шамардін В. М. Науково-методичне забезпечення підготовки футболістів високої кваліфікації. Київ, 2001. 66 с.
57. Шамардін В. М. Система підготовки юних футболістів. Дніпропетровськ, 2001. 104 с.
58. Шинкарук О. А. Теорія і методика підготовки спортсменів: управління, контроль, відбір, моделювання та прогнозування в олімпійському спорті : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : НВП Поліграфсервіс, 2013. 136 с.
59. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1 Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2001. 272 с.
60. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. 248 с.
61. Шкрєбтій Ю. М. Управління тренувальним і змагальним навантаженням спортсменів високого класу. К. : Олімпійська література, 2005. 257 с.
62. Шульга В. Волейбол. Гімнастика. Футбол (плани-конспекти уроків з фізичної культури для учнів 7 класу). Імідж сучасного педагога. 2011. № 6. С. 54-63.
63. Ярошук Я. Розвиток сенсомоторних функцій та рухових якостей школярів 16- та 17-річного віку, які займаються футболом. Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8 : у 4-х т. Львів : Українські технології, 2004. Т. 4. С. 344-346.
64. Якимішин І. Структура змагальної діяльності польових гравців у міні-футболі. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2008. № 2. С. 23-25.

65. Ярій Р. О. Вплив занять футболом на морфофункціональний статус дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. та спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних верств населення». Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2010. 25 с.

66. Ярмолинський Л. М. Корекція порушень постави у футболістів на етапі початкової підготовки : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01. Дніпро, 2018. 20 с.

67. Ярощук Я. Розвиток сенсомоторних функцій та рухових якостей школярів 10 та 11-річного віку, які займаються футболом. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 8 : у 4-х т. Львів: НІВФ «Українські технології», 2004. Т.4. С. 344-346.

68. Ященко А. Вікові та індивідуальні анатомо-фізіологічні особливості організму юних футболістів : практикум з футболу. К. : Олімпійська література, 2005. С. 27-32.

69. Khomitsevich D. Physical preparation of football players at the stage of preliminary basic training. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2021. №6 (86). С. 71-74.

70. Solomonko V. V., Lisenchuk G. A., Solomonko O. V. Futbol. Київ : Olympic literature, 2005. 294 p.